

“Vòng quanh Chùa Bà Đanh”

Tác Giả: Bài và ãnh: Trã n Công Nhung
Thứ Ba, 29 Tháng 12 Năm 2009 18:11

Thành ngữ “Vòng quanh chùa Bà Đanh” ai cũng đã nghe đã biết, nhưng chùa ra sao, ãnh nào thì ít ai rõ. Chùa mà vòng là đi u ít có, không ngừng i bá, dng chùa làm gì.

[Đng v chùa Bà Đanh]

Xã nay chùa đ u do Hòa Thng, S Ông t o p và có tên ch đảng hoàng nh : Long S n T (Nha Trang), Thánh Duyên T (Túy Vân Hu), Thiên n T (Qung Ngãi)..., đây i do m t ng i đàn bà, đi u khác th ng.

Chùa Bà Đanh đ c truy n tng qua nhi u đ i ch vì chùa hoang vng:

Còn duyên k đón ng i đ a,

H t duyên v ng ng t nh chùa Bà Đanh.

□

Th nh, tôi đã phân vân, h i ng i n chng ai tr i, nên ch hi u cách m h, m t n i ch n hiu qu nh ch không hình dung đ c gì. Chùa Bà Đanh nh m t bí tích. Cho đ n nh ngày “giang h i u i c” đó đây, dù xa xôi hóc hi m cũng c tìm cho ra chùa Bà Đanh, tôi nghĩ mình ch y xe máy s d dàng h n theo “xe ôm” (1).

M t bu i sáng bên b h Hoàn Ki m tôi h i m t ông c, tng h i cho có chuy n không ng ông lão rành r cho bi t: “Chùa Bà Đanh là tên Nôm c a chùa Châu Lâm. Chùa này đ c c t

đã ng thã i vã i viã n Châu Lâm vào thã i vua Lê Thánh Tông (1460-1497) ã làng Thã y Chã ã ng, Hà Nã i. Vì tránh húy miã u vua Thiã u Trã nên Thã y Chã ã ng phã i đã i thành Thã y Khuê. Vào thã i đó, viã n Châu Lâm dùng làm chã ã cho nhã ng ngã i Chiêm Thành thua trã n bã bã t vã , còn chùa Châu Lâm là nã i dành cho hã ã bã i. Sau khi ngã i Pháp chiã m đóng Hà Nã i, hã ã dùng khu vã c này xây trã ã ng trung hã c bã o hã (1907) - nay là trã ã ng Chu Văn An, và chùa Châu Lâm đã i vã phía cuã i làng Thã y Khê, đã i tên mã i là Phúc Lâm. Dã u tích cã a chùa Phúc Lâm hiã n còn tã m bia ghi: Bà Đanh Tã (chùa Bà Đanh). Tã ã ng truyã n, Bà Đanh là ngã i đàn bà đã có công lã p chùa này, nên chùa mang tên bà. Tã khi viã n Châu Lâm bã bã i bã , sã ngã i đã n lã bã i ít đã n, chùa ngày càng vã ng vã . Mã t chùa Bà Đanh khác đã n nay vã n còn và đã ã ng nhã ãng đã ã c trùng tu, chùa ã y ã huyã n Kim Bã ng tã nh Hà Nam”.

Nghe qua tôi thã y rã t hã ng thú vã đã tài “Chùa Bà Đanh”, hã i thêm ông lão vài chi tiã t đã ã ng đi Kim Bã ng, hôm nào chã y xe (má) vào sã tìm thăm. Tôi tin đây mã i là chùa Bà Đanh nhã ã i đã n xã a nay. Chùa Bà Đanh vã y là có thã t chã không phã i chuyã n ví von cã a ngã i đã i.

Sau khi thăm khu di tích Nguyã n Trã i (2) ã làng Nhã Khê và đã n Dã m xã Ninh Sã (Thã ã ng Tín, Hà Nam) vào đã n Phã Lý đã 12 giã , tôi phã i tìm chã nghã trã ã c khi đi chùa Bà Đanh. Vã a qua cã u Phã Lý, có khách sã n Thanh Thã y bên đã ã ng, tôi vào lã y phòng ngay vì trã i nã ng gã t lã m, không còn thì giã chã y quanh tìm kiã m. Tiã ng là khách sã n nhã ng, tiã n nghi “giã n đã n” vã a phã i thôi, cã ã ãng cách tiã p tâm cũg đã hiã u ngã i nhà “gánh vác” mã i viã c. Ăn qua loa ã bánh mì, nã m nghã đã n 2 giã tôi hã i đã ã ng vã huyã n Kim Bã ng. Hã i đã ã ng nên tránh hã i giã i xe ôm, do thói quen nghã nghiã p hã không muã n trã ã i, hoã c đòi tiã n hoã c chã bã y. Hã i ngã i đi đã ã ng, và hã i ba ngã i đã u nói nhã nhau mã i chã c đũg: “Tã cã u Phã Lý ngã c ra mã t đoã n rã trái theo đã ã ng đề là đi Kim Bã ng”.

Đũg là có đã ã ng đề đi Kim Bã ng. Ngay đã u đã ã ng, đã ã i cây ngô đã ã ng già có quán hã t tóc, tôi ghé vào hã i bác phó cã o mã t lã n nã a cho chã c ăn, bác vui vã bã o: “Đi theo đề sông Đáy đã n ngã ba Quã rã phã i... là đã n chùa, nhã ng bây giã chùa có con trai con gái, không còn vã ng đã u”. Câu chã đã ã ng nhã có ý tiã u lãm. Kinh nghiã m cho thã y lã i chã đã ã ng cã a đa phã n ngã i mình thã ã ng có tính khá i quát tã ã ng trã ã ng nên nghe đã ã t. Thã c tã tìm cho ra cũg hã t hã i. Tuã n vã a qua đi Hã i Phòng tìm Cây Đa 13 gã c, hã i ngã i nào cũg bã o rã trái 500m, rã phã i 500m, không xa chã 500m, song cã chã c lã n 500m mã i thã y Cây Đa. Tôi ghi ngã ba Quã rã i cã đã ã ng đề mà chã y.

Chã y xe trên đề là cái thú đã c biã t, trên cao nhìn xuã ng ruã ng đã ã ng sông hã i, gió lã ng lã ng cã nh mênh mông, không khí trong lành, ngã i có cã m giác khã e hã n ra.

[Bên đê sông Đáy]

Gã là đợng đê, kợ thợ cợ đợng trắg nhợ a hợ n hợi, rợng đợ ô tô qua lợi. Đang ngày mùa nên đợng trợ thành sãn nhợ: Già trợ lợ n bợ tợng tợp, chợ này phợi lúa, nợi kia phợi rợm, “máy phóng” (3) đợ tợ ngay trên đợng chợ y xành xợch. Mợ tợ vài chợ đợ n lúa vào bao, tợng đợng bao tợi xanh đợ xợp dài làm cho con đợng đê đợ nhợ n nhợp lợi thêm màu sợc, khi nợng đợi đợng cợg thợ y vui lây, mợ cợ dù có nhiợ u chợ phợi chui qua “máy phóng”, rợm rợ bợ n đợ y mình. Chợ khi có xe bợ n bánh, mợi thợ mợi đợp tợm sang mợ tợ bên.

Đợ n gĩa ba Quợ, rợ vào thợ trợ n, rợi lợi ra đê, lợi vợ n cợ nhợ ngày mùa tợp nợp lúa vợ. Thợi này không còn “Gánh gắg gắg, gắg gắg gắg, gắg lúa vợ, gắg lúa vợ, lúa vợ lúa vợ...” nhợ thợi nhợ cợ sĩ Phợm Duy mô tợ, lúa vắc đợ n mợ tợ chợ có xe trâu, xe “công nông” (4) chuyợ n đợ.

Mợ tợ bác nông dân chợ tay vợ phợa núi xa: “Ông đợ hợ tợ khợc quanh đàng kia sợ thợ y đợng vào chùa Bà Đanh”. Vợ y là đợng đợng, tợi mợng. Đợ nhiợ u lợ n bợ lợ cợ hợng chợ vì lòng tợ tợ cợ a ngợi vợ vợ mợ. Không biợ tợ chợ cợ nhợng khi đợ cợ hợi, cợg cợ chợ bợ a, có hợm trong khu phợ cợ Hà Nợi vợ ga Hàng Cợ mà tợi cợ chợ y vòng quanh mợi. Lợ cợ đợng trong thành phợ dù đợm hợm khuya khoợ tợ không sao, nợi thôn xóm quợ mùa là chuyợ n không nợ.

[Đò nh đi Kim Bò nh]

Nhìn dãy núi xanh thò m phía chùa Bà Đanh, không có dò u hiò u gì làng mò c ngò ò i ò , trò i đã dò u nò ng và nhò báo hiò u sò p có mò a. Đò ò ng ðê ðã trò ng, tôi rò ga, phóng nhanh, ðò ng hò mò i 3 giò hò n, tôi yên tâm kò p giò vò .

Chò y hò t khúc quanh theo ðúng nhò ò i bác nông phu, có bò ng chò ò i rò vào chùa. Con ðò ò ng rò i ðá ðầm xuyên qua rò ng nhữn sum suê chò ng vài trăm mét. Cuò i ðò ò ng là bò sông, cò ng chùa ngay bên trái.

Chùa Bà Đanh

Cổng chùa là một tiến đình nhìn ra sông, ba gian ba cửa ván rỗng, mái mũi hài đến gần hai tầng, không hoa văn rỗng phỗng. Hai bên có hai cửa phụ nhỏ cũng hai tầng tám mái. Tất cả các cửa đều đóng kín. Nét cổ mỹ trăm năm thấy rõ, riêng tầng thành bao quanh nhieu chủ đã xây lại. Cây hoa điệp cổ thụ trước cổng chùa, gốc đã đổ nghiêng, khoảng trống trước chùa cách bờ sông Đáy vài chục mét, để cho một ngày hơn vài trăm người. Nhìn chùa Bà Đanh thì chùa phôi lo chuyện đông người.

Bên kia sông Đáy là Ngũ Động Sơn, còn gọi là Núi Cấm, dãy núi như bức tường thành, một vùng sông núi âm u vắng lặng, trời không bóng chim, sông không bóng thuyền, cảnh tịch liêu. Tôi hiểu phần nào ý nghĩa tên ngôi chùa.

Đang tìm xem vào chùa bằng lối nào thì có một thanh niên đi ra phía cuối tầng. Hỏi, họ bảo đi tuột vào trong. Đám nam nữ, một xe hai người, ăn nói bô bô lúc lúc, không có vẻ gì là học sinh đến ngoạn cảnh. Tôi dùng xe khóa hỏi, cho đám choai choai đi hơn mười vào chùa. Đây là lối riêng ra sau mấy gian nhà phụ. Ngôi chánh điện phía trái đã tháo dỡ hoàn toàn. Một đám thợ đang hì hục cửa, đục đục vào u bột căng tằm. Vừa lúc một bà sãi bước ra tôi xin phép vào thăm và chụp vài tấm hình. Nghe vậy bà lên tiếng ngay:
- Ông vào cúng xin phép Thánh trước đã, không là bệ Thánh quấy. (5)

Tôi theo bà thấy vào ngôi nhà như ba gian bày biện tầng tầng thấp thấp kín. Gian giữa tầng tầng Phật tầng tầng Thánh hàng hàng lớp lớp trên cao xuống dần. Một án thờ lớn phía trước dành thờ Bà Chúa Đanh tức Thôn Pháp Vũ. Gian trái thờ các Tể trị. Gian phải thờ Thánh, bàn thờ nào cũng đặt một “Hòm công đức” to tầng tầng, rất khó coi (6). Cũng tầng tầng các chùa đến khác, hầu như tầng tầng đều sơn son thếp vàng, râu ria áo mũ, khó mà phân biệt ngôi thờ danh vị.

[Tò ng Thò n Pháp Vũ (Bà Đanh)]

Bà thò y đò t cho tôi mò y cây nhang, tôi đò t tiò n cúng vào đĩa con đò sò n trên bàn thò rò i khò n xin vò công viò c cò a mình. Chò mò t phút tôi quay ra hò i vò chò chùa:

- Thò a tò i sao ngò i ta thò ng nói: “Vòng nhò chùa Bà Đanh”?
- Chuyò n là thò này: Ngày trò c đây là thôn Đanh, rò ng núi cheo leo, ngò i ít thú nhiò u, đò i sò ng cò cò c, bò nh đò ch thiên tai, sau có mò t vò nò thánh hiò n xuò ng cò u đò dân chúng, giúp cho mò a thuò n gió hòa, đò nhò ò n, dân lò p miò u thò Bà. Tò đó có tên chùa Bà Đanh.(7)

Tôi ngò chuyò n chùa Bà Đanh không chò tóm tò t đò n giò n nhò vò y nhò ng thò y bà thò y muò n cho qua nên xin phép đi loanh quanh chò p ò nh.

Chánh đò n chò còn khung sò ò n trò ng rò ng, tò t cò đò i vò nhà Tò nò i tôi vò a cúng hò ng. Trong không gian u tò ch, tiò ng dùi đò c nghe chan chát. Nhóm thò mò c cò m cúi đò c đò o chò m trò, làm lò i nhò ng phò n lâu ngày bò mò i mò t. Ngò n ngang cây gò tò trong ra ngoài. Thò phò n lò n còn trò có cò nò, trong Nam hiò m thò y phò nò làm nghò mò c. Lò n vò chò quê Sò n Vi (8), tôi cũng gò p mò t cô thò chò m, tay dùi tay đò c mà nhan sò c đò m đà tuyò t đò p, vò đò p lành mò nh trong sáng, gỏi thò thành khó sánh kò p. Tôi hò i thăm bác thò cò :

- Thò a bác, đây là thò ò đâu vò làm?
- Hà Tây.

Tôi cũng đoán thò, Hà Tây xò a nay nò i tiò ng vò các nghò thò công. Ngò i nhà cò (9) trong Thanh Hóa cũng do thò Hà Tây vào làm.

- Bao giò thì hoàn thành hò bác?
- Cũng phò i sang năm, còn tùy ngân khoò n nò a.
- Tôn tò o là do tiò n nhà chùa hay ai tài trò ?
- Nghe nói nhà nò c đò u tò trên chò c tò.

Trong nhò ng năm gò n đây chính quyò n có chò trò ng tôn tò o phò c đò ng nhiò u đò n chùa di tích,

đi u đáng mng, song không hi u sao còn r t nhi u l ch l c c k ch. Nhng di tích mang ý nghĩa n v văn hóa l ch s r t c n chăm sóc thì l i g n nh lăng quên hoang ph r t đau lòng (10). Chùa Bà Đanh theo nh bác th mô t thì khi hoàn thành s là ngôi chùa “hoành tráng”, th p ph ng bá tánh s t p n p đ v. Chùa đ c u th n m bên h u ng n sông Đáy, s n th y h u tình l i là n i thanh v ng xa khu c dân. N u l i l i m i th k thì qu th c n i n y ch ng ai dám đ n. “Vòng nhò chùa Bà Đanh” là ph i. Ch s m t khi chùa tr thành t vi n nguy nga mà cũng là trung tâm mua bán thì chúng ta đã tr n t c hóa c a Thi n. Th c t cho th y nhi u di tích tôn t o ch là cách s n ph t hào nhoáng đ câu khách du l ch. Tôi có đ p tâm s v i nhi u anh em hi u bi t trong gi i văn h c ngh thu t thì đa s cho r ng “t t c đ u l y danh nghĩa b o t n b o tàng đ kinh doanh tr c l i (nôm na là buôn th n bán thánh) (11).

Đã hi u đ c ph n nào ngôi chùa có ti ng x a nay, tôi quay ra ghé thăm Núi Ng c. Núi Ng c n m bên ph i ngoài đ u l i vào chùa, sát mé sông. C nh núi có ngôi mi u nh , c a ván kín mít ch ng bi t gì bên trong, chung quanh cây c um tùm. Trên vách m t cáo th vi t vôi tr ng ngăn c m xâm ph m di tích. Núi Ng c là m t đ n đá cao ph cây xanh. Có cây si (nghe nói) 1000 năm tu i, trông không có v đ i th , g c nhi u chỉ t a xu ng h i l , ngoài ra toàn cây hoang b i r m. Núi Ng c không ph i là n i cho du khách leo trèo nh núi Hàm R ng (Thanh Hóa) hay núi R ng Sapa.

1. Đường vào chùa Bà Đanh. 2. Thợ chạm 3. Miền Núi Ng c 4. Núi Ng c

[Quanh chùa Bà Đanh]

Ng i mình th ng t hào con R ng cháu Tiên nên quê h ng n i nào cũng đ a linh nhân ki t, n i nào cũng ao Tiên, núi Ng c, hang R ng. Nhi u n i l p danh m c các khu di tích du l ch nghe kêu nh chuông đ ng, th c t quá t m th ng ngo i tr tên g i, có đi m i bi t. Nói v y nh ng v đ p c a quê h ng bằng b c m i mi n, nhi u n i không đ c VHTT công nh n nh ng không vì th mà kém rung c m lòng ng i. Đ n chùa Bà Đanh đ c cái thú là ngo n c nh đ c đ ng, c nh đ ng quê ngày mùa, tuy đ t n c đã “đi n khí hóa, công ngh hóa, hi n đ i hóa...” nh ng đ i s ng m c m c, chân l m tay bùn v n còn nguyên, đi u làm tôi th y g n

gũi vãi quê hòng hân là cõnh nhõn nháo thõ thành.

Dĩc đĩng Bĩc Nam còn nhiũ cõnh trí ãa dĩng phong phú hĩn, chiũ tà miũn sũn cũũc, hay bình minh vùng biũn làng chài đũ là cõnh đĩm ãa tình tũnũ chúng ta ãĩ có mĩt thĩi gũn bó vãi quê hòng. Cũng ãĩ tôi cũng có nhiũ hòng thú, nhiũ khám phá bĩt ngũ. Chính lĩĩ ãĩ tôi lũn lũn thũy mĩi mĩ và cũng hĩ mĩt mĩi trong mĩi cũũc hũnh trĩnh, nhĩng cũũc hũnh trĩnh mà nhiũ năm trũũc tôi cũng cũĩ lũ mình cũ cũ hĩi thũc hiũn đũũc.